

OPONENTSKÝ POSUDEK

Disertační práce Dalibora Dobiáše Puchmajerovské almanachy (formování novočeského verše v nadnárodním kontextu) je sympatická už tím, že věnuje svou pozornost versologické tematice, která je soudobou českou literární vědou téměř zcela opomíjena. Je to způsobeno podle mého názoru i tím, že versologické bádání vyžaduje vedle pracného zvládnutí rozsáhlého textového materiálu také pečlivě a kreativně propracovávanou metodologii; obojí je zřejmě v příkrém rozporu s mnohdy až žurnalistickou polohou (a málo inovativní intelektuální „pohodou“) současné (i té akademické) české literární vědy.

Na předložené práci je zřetelně znát vliv školení dvou největších versologů druhé generace českých strukturalistů, s odkazem k před chvíli řečenému je to nutné přivítat především vzhledem k zaujetí přesně vymezené metodologické pozice, k respektu k úvaze v širokém literárněvědném kontextu a i k pozornému zpracovávání textového materiálu. Autor se navíc snaží též o to, aby jeho disertační práce byla čtivá a někdy až literárně působivá: s velkým zájmem jsem přivítal dialogický ráz Exkursů (1-3), možná by bylo užitečné (pro ještě větší poutavost a plastičnost nastiňovaného obrazu), kdyby autor polemicky a hodnotově binárně zrcadlil svá zjištění i ve dvou posledních a ústředních kapitolách o puchmajerovském verši a o dobových překladech.

Jak jsem již uvedl na začátku svého posudku, každá versologická práce je vždy také otevřenou úvahou o své metodě. Vede k tomu složitost vědeckého uchopení fenoménu verše, který vůbec není větou, i když s ní nějakým způsobem souvisí. Je také zvláště obtížné vědecky relevantně a komplexně zachytit významotvornou (rytmotvornou) úlohu nejmenších jednotek segmentace verše, slabik.

Dalibor Dobiáš věnuje první kapitolu své disertační práce úvahám o metodologických východiscích. V samotném Úvodu programově vymezuje metodologický smysl strukturálního přístupu především jako jistou záruku proti interpretační libovůli a jako cestu ke stanovení relevantních kontextů.

V obsáhlé rekapitulaci versologického myšlení začíná u ruských formalistů a končí u versologické koncepce Miroslava Červenky, která je pro něho metodologickým základem. Celý Dobiášův historicko-metodologický výklad je zvláště při soudobém nedostatečném českém „metaveršovém“ uvažování a celkové neinformovanosti velmi cenný (také svým rozšířením o kontext srovnávací ruské versologie po druhé světové válce).

Z jiné metodologické pozice mohu tomuto výkladu ale některé skutečnosti vyčítat (jistě s korigujícím vědomím jeho komparatistického směřování). Je to například malá pozornost věnovaná Sieversově metodě (studium veršové melodie), na kterou navazovali (i když v negativním

vymezení) i ruští formalisté. Jen na okraj zde vzpomenu na Miroslava Červenku, který v jednom ze svých posledních vystoupení (na konferenci k 30. výročí úmrtí Jana Mukařovského), emotivně aktualizoval Sieversovu metodu jako jeden z prvních pokusů o zachycení verše v jedinečnosti jeho prožívané existence. Ve výkladu také postrádám širší zapojení Zichovy koncepce verše do kontextu vývoje versologického myšlení (zvláště J.Mukařovského). Fonologická teorie Romana Jakobsona má i svou stránku a potenci strukturálně fenomenologickou, kdy Jakobson synesteticky spojil fonologické (akustické) opozice s optickými opozicemi a vzniklé dvě osy (světlost-temnost; kompaktnost-difúznost), které protínají a prostorově orientují oblasti akustických i optických vjemů, jsou pak místem zevšeobecnění, kde se mohou hodnotově (rytmicky) setkávat slabiky jako akustické vjemy a slova jako pojmenování smyslově vnímaného přirozeného světa, který, jak připomíná Maurice Merleau-Ponty, je z principu a v podstatě vizuální, neboť z vůní a zvuků svět nevznikne.

Na druhé straně lze velmi pozitivně hodnotit pasáže věnované Jiřímu Levému, jehož versologickou koncepci autor zdařile rekonstruuje z mnoha (především časopiseckých) zdrojů. Stránky věnované Miroslavu Červenkově a Květě Sgallové přehledně směřují ke stanoveným metodologickým cílům a specifikují metodu, která už dostatečně prokázala svou praktickou použitelnost a svou schopnost z rozsáhlého veršového korpusu prosodicky typizovat invariant verše.

Historické pasáže jsou jednoznačnou dominantou Dobiášovy disertační práce, to platí o nastiňování literárněhistorických souvislostí počátků novočeského verše, stejně jako o zachycení dobového kontextu prosodických diskusí. Autorova záliba v historii se projevuje i v archaizovaném jazyce, Dalibor Dobiáš zde zřetelně prokazuje svou jazykovou kompetenci, zaujme mimo jiné i stopováním intertextových návazností (např. J.Ch.Adelunga a J.Dobrovského, s.90). Ve stejně bohaté a nápadité diachronní síti se odvíjí i popis puchmajerovského verše, kterému předchází prosodická charakteristika thámovského verše včetně jeho vlivu na verš překladů. Velice přínosné je komparatistické doplnění prosodického obrazu doby také o kontext tvorby německé a tvorby českých autorů v němčině. Dalibor Dobiáš doplňuje a rozšiřuje zjištění Miroslava Červenky a Květy Sgallové a své metrické poznatky o puchmajerovských almanaších uvádí v přehledných tabulkách, detailní pozornost věnuje i jednotlivým přispěvatelům a jejich verši. Velice cenná je kapitola o překladech puchmajerovy doby, kde autorova zjištění slouží jako východisko pro srovnávací versologii nejen na materiálu německém, ale i polském.

Jak jsem již uvedl na počátku svého posudku, každá versologická práce je vždy také nutně otevřenou úvahou o své metodě. Dalibor Dobiáš v intencích strukturální versologie rekonstruuje obraz verše a jeho rytmu výhradně z pohledu přízvuku, který je spojený se suprasegmentální

rovinou slabiky a také versologickou tradicí. Další potenciální rytmické hodnoty slabiky ve verši v suprasegmentální rovině (intonační linie verše) a v segmentální rovině (rytmická hodnotovost konsonantů a vokálů ve slabikách) včetně rytmické dynamizace lexikálních významů ve verši už do své úvahy o veršovém rytmu nezačleňuje.

Odlišná metodologická pozice mi však v žádném případě nebrání uznat vědeckou komplexnost, úctyhodný objem vykonané práce a její nesporný přínos pro danou problematiku a na tomto základě jednoznačně doporučit předloženou disertační práci k obhajobě a k udělení titulu Ph.D.

V Praze dne 15.6.2009

PhDr. Pavel Jiráček, CSc.

P. Jiráček
Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Oddělení vědy
Praha 1, nám. J. Palacha, 116 38